

Türkiye'nin içinde bulunduğu politik bunalım, Mayıs ayı ortalarından itibaren yeni bir aşamaya vardı.

Nisan ayı başlarında cereyan eden olaylar, MC kurulduğundan bu yana daha bir hızla artan gerilimin en tepe noktasına varışıydı. O döneme kadar kutuplaşma karşısında «tarafsız» olduğunu göstermeye çalışan «etkili çevreler»in tavır almaya zorlandıklarını gördük. CHP tarafından bir ara açıkça önerilme noktasına gelen «partilerüstü hükümet» formülü, Cumhurbaşkanı'nın olaylara doğrudan müdahalesine dayandırılmıştı. Yüksek komuta kademelerine yapılan tayinler konusunda, daha önceleri görülmeyen biçimlerde süren tartışmalar, ordunun varolan politik kutuplaşmada hiç değilse bir yana doğru eğilim gösterdiğini belirtmesi amacını güdüyordu.

Devlet kurumlarının, varolan politik kutuplaşmada tavır almaya başladığının ilk ifadesi Danıştay Başkanının hükümeti suçlayan konuşmasıydı. Eskiden yürütme ve yargı arasındaki yetki ihtilâfları mihverdi etrafında ele alınan bu tip olaylar, bu kez hemen herkesçe politik tavır alış olarak nitelendirildi.

Daha sonra inceleyeceğimiz Cumhurbaşkanı'nın konuşmaları bu gelişimin sonucudur. Bir anlamda tüm devlet kurumlarının belli sorunlar karşısındaki tercihlerinin bir bileşkesi sayılabilecek olan Cumhurbaşkanı'nın mesajlarında, Devlet kurumlarının da tıpkı «sivil toplum» gibi politize olduğu resmen ilân edilmiş oluyordu.

Böylece politik bunalımın devlet

kurumlarını da kapsadığını ve bunalımın genişliğine yaygınlaşmasının son sınırına vardığını söyleyebiliriz. Bunalımın bir evresi böylece tamamlanmış oluyor.

Başlayan yeni evre, varolan politik kutuplar içinde yer alan ögelerin, bunalımın ilk evresinde geçerli asgari müşterekler çizgisini zorlamaları ile kendini duyuruyor.

MC'nin kangrenleşmeye benzer bir durumda olduğunu daha önceleri belirtmiştik. Bu, Millî Cephe olarak ihtiyaç duyulan çözümü gerçekleştiremeyeceği demektir. Yani MC'yi belirleyen asgari müştereklerin, bu cepheden beklenen egemen sınıflara dönük politik çözümü oluşturmaya yetmediği ortaya çıkmıştı. Varolan bunalımı daha da yaygınlaştıran bu durum, MC'yi oluşturan partilerin kendi bağımsız politikalarına daha bir ağırlık vermelerini hızlandırdı. Aslında daha başından beri durum buydu, ama önceleri toplumsal muhalefeti önlemek ana görev olduğundan, parti çizgileri görece ikinci plandaydı. Ancak, 1975 seçimleri ve sonraki gelişmelerle toplumdaki Cepheleşmenin sınırları iyice belirginleşip ve kökleşince, bu kez cephe içi pozisyonların kendileri için daha elverişli hale getirilmesi, partiler için önde gelen uğraş oldu. Özellikle MSP ve MHP arasında mücadelenin silâhlı çatışmalara, meydan okumalara kadar varmasıyla kendini gösteren bu durum, içine girdiğimiz yeni evrenin önemli bir özelliğini de haber vermektedir.

Bu konuya yeniden döneceğimiz için, MC'nin karşısındaki kampa da kı-

saca bir göz atalım. Burada da eski asgarî müştereklerin zorlandığı, «demokrasi için» ittifakın içinde çatlaklar doğduğunu görüyoruz. Bu cephenin en büyük ögesi olan CHP'de son yıllardaki en sert iç mücadele çoğu kimseleri şaşır-tan bir dönemde başladı ve kısa süre sonra hayli yadırganan mücadele yöntemlerinin kullanıldığı görüldü. Bunun yanında yine CHP içindeki unsurların gündeme getirdiği «sosyalistlerle ilişkiler» sorunu, yalnızca CHP ile sosyalistler arasındaki ilişkilerin eskisi gibi olmayacağını gösterdiği için değil asıl olarak bu bunalım anlarında bir kısım sosyalist çevrenin bakış açılarını göstermesi açısından ilgiye değerdir.

İçine girdiğimiz yeni evreyi belirleyen bu olayların anlamı nedir? Cephe-de yer alan gruplar arasındaki çizgilerin belirginleşmeye başlaması, hattâ gruplar arası çatışmaların görülmesi, politik bunalımın hafiflediği, gerilimin azaldığını mı gösteriyor?

İncelememizin sonuçları bu soruya evet denilemeyeceği noktasında birleşiyor.

Ancak bu sonuç, politik bunalımı hafifletme yolunda birtakım çabalar olmadığını, özellikle egemen sınıfın politik gerilimin yol açacağı tüm gelişmeleri ister istemez kabul etme durumunda kaldığını göstermez.

Cepheler arasında halen de yürürlükte olan çatışmanın üstüne cephe içi çatışmaların da eklenmesi, politik bunalımın kesin çözümler gerektirir niteliğinden, yani sanıldığından daha derin oluşundan dolayıdır.

Bunun içindir ki bunalımın hızla yaygınlık kazanması yanında cepheler içinde radikal kanatların belirleyici hale gelişi de açıkça gözlemlenebilmektedir. «Sol»daki «radikal» ögeler (sosyalistler) arasında hüküm süren dağınıklığın yanında, resmî örgüt politikalarının CHP ile ayrılık yaratmama konusunda özen göstermeleri, sözünü ettiğimiz gelişmenin bu kanat içinde «kendiliğinden»liğe uyarlı biçimler almasına yol açıyor. Ama aynı şeyleri «sağ» için söyle-

yemeyiz. Burada «radikal sağ» durumunda olan MSP ve MHP'nin hayli planlı hareket ederek saflarındaki gelişmeyi kendilerine kanalize etmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Bu iki parti işin başından beri bu yolu izliyorlardı. MC'nin kangrenleşmesinin iyice belirlenmesi ile birlikte bu partiler arasında silâhlı çatışmalara, öldürmelere varan mücadelenin altındaki neden budur. MSP, Akıncılar adındaki «savaş örgütü» ile Cephe adına o zamana kadar çarpışan «ülkücü Komando»lara alternatif bir örgüt koymakla kalmıyor, aynı zamanda kamuoyu önünde yıpranmış, sevimsiz hale gelmiş Komandoların aynı kamuoyu tarafından olumlu görülen «Anti-komünist savaş» misyonunu, daha «medeni» yürütecek ama gerektiğinde şiddeti de kullanacak bir örgüte sahip olduğunu ilân etmiş oluyordu.

Bu durumda «radikal sağ»ın iki ögesi arasında kapışmalar doğal oluyor. MHP, «Rehber Kuran, hedef Turan», «Tanrı dağı kadar Türk, Hira dağı kadar Müslümanız» tarzındaki sloganlar ve propagandalar ile öteden beri MSP'nin tabanı durumundaki kesimleri kazanmak, kitle desteğini özellikle bu yoldan sağlamak peşindeydi. Devletin resmî ideolojisinin ve eğitim politikasının desteğiyle resmî okullarda MSP'den daha rahatça propaganda yürütebiliyordu. Bunun sonucu MSP'ye yatkın gençlerin önemli bir bölümünü kendine çekti. Ama MSP'nin asıl gücünü oluşturan taşra burjuvazisi ve esnaf arasında etkili olamadı. Bunlar hayli eski ve deneyden geçmiş örgütlenmelerin etkisi ile MSP safındadırlar. MSP bu kesimlerden yana fazlasıyla endişeli olamaz. Ancak şu dönemde yalnız varolanla yetinemeyeceği bir durumdadır. 1975 seçimlerinde daralan alanını genişletmek, Cephenin radikalleşmesini kendine kanalize etmekle mümkündür. Bu ise gençlik kesimlerinde MHP'ye kaptırdıklarını geri almasını ön gerektirir. Çünkü bunalım dönemleri militan mücadeleye yol açar. MHP ile ayrımını netleştirmesi bunun için zorunludur.

Kitle tabanında MSP'nin aktif direnciyle karşılaşan MHP, devlet üzerine kurduğu hesapların da benzer bir engelle karşılaştığını gördü. Son zamanlarda ordu çevrelerinin MHP'ye karşı uyarıldığı ve bu uyarıların cevapsız kalmadığı görülüyor. Cumhurbaşkanı'nın «Pan Türkizm» üzerine söyledikleri, MHP'nin bugüne kadar «devlet»den resmen işittiği ilk ikazdı. MHP'nin devlet mekanizması içinde kendi özel politik anlayışına uyarlı çalışmalarının da dirençle karşılanması, bu alandaki tırmanışını şüphesiz yavaşlatacaktır. Bu bakımdan Türkiye'nin başlattığı kampanya Cumhurbaşkanlığına açıkça karşısına alan biçimde oldu. Sanırız Cumhuriyet tarihinde bu kadar açıkça eleştirilen ilk Cumhurbaşkanı Korutürk'tür.

Devlet adına yapılan ve MHP'yi hedef alan konuşmanın kamuoyunda şu sıra hiç de istemedikleri bir kanının yerleşmesine yol açacağını bilen MHP'liler, yarı resmî destekleyicilerini seferber ettiler. Üniversite öğretim üyelerinin çok küçük bir bölümünden oluşmasına rağmen, hayli gürültülerle reklamı yapılan «Korutürk'ü Protesto» bildirisi açıklandı. Fakat hemen ardından açılan «Korutürk'ü destekleme» kampanyası en azından MHP'ye karşı tepkinin boyutlarını göstermesi açısından önemliydi.

Çıkan sonuç, şu anda soy faşist hareketin bu çevrelerce siyasal alternatif olarak kabul edilir bulunmadığıdır.

MHP tabanda ve tavanda engellerle karşılaşmıştır. Taban çalışmalarında artık kararlı bir rakiple yüzyüzedir. «Tavan»da ise yalnızca «devlet» adına yapılan konuşmaların değil, ayrıca bugüne kadar kendisine açık kart vermiş olan AP içindeki ortaklarının, bu açık kart politikasından dönüş yapımlarıyla gözlemlendiğimiz bir yalnızlaştırma işlemine maruzdur. Adı bir dönemde Komando Nail'e çıkan Millî Eğitim Bakanının yalnızca sözle değil, bakanlık içi uygulamalarla da MHP'den açıkça uzaklaşmaya başladığı görülüyor. Yine AP gruplarında aynı yönde bir eğilim güçlenmektedir.

Kuşkusuz bütün bunlar MHP'nin

sermaye çevrelerinde de «sola karşı araç»tan öte bir pozisyon kazanmasının desteklenmediğinin de kanıtlarıdır.

Ayrıca dikkat edilmesi gerekli bir diğer nokta daha var. Türkiye'de «etkili» çevrelerin otoriter yönetim eğilimlerini hâlâ korudukları bir gerçek. Hele böylesi bir politik bunalımda bu eğilimleri körükleyen etkenlerin çoğalacağı da açıktır. Bu bakımdan otoriter bir yönetimle varolan politik bunalımı bastırmak yolu seçilirse, bu «etkili çevreler»e görev düşecektir. İşte bir «yönetim alternatifi» olan bu çevreler, görünürde kendileri gibi «otoriter» bir yönetimi amaçlayan MHP ile karşı karşıya geliyorlar. Bu olgu, otoriter yönetimlerin, bilinen diktatörlük biçimlerinin, faşizmle aynı şey olmayacağını sınırlı da olsa bir kanıtı sayılmalıdır.

MHP'nin yalnızlaşmaya doğru itildiğini, bu parti hakkında açılan soruşturmaların ön plana çıkarılmasıyla da tesbit edebiliriz.

Bundan bir yıl önce bu dergide çıkan «Faşizm» konusundaki yazıda (Sayı 4 ve 5) MHP'nin Cepheye katılması ve burada yaptığı faaliyetler incelenirken, MHP'nin «erken bir atak» yaptığına işaret edilmişti. MHP bu tarz ataklarıyla uzun süre avantaj sağlamış gibi gözükte. 1975 Ekim seçimlerinde bu yargıların doğru olmaktan uzak kaldığı anlaşıldı. Şu anda ise, en azından MHP'nin sağlayabildiği avantajları sarsan bir süreçten bahsedilebilmektedir.

Korutürk'ün MSP ve MHP'yi hedef alan konuşmalarını bu bağlamı içinde düşünürsek, asıl amacını daha iyi kavrayabiliriz. İlk bakışta o sık sık öne sürülen AP-CHP işbirliği tezinin yeniden tavsiye edildiği sonucuna varmak mümkün. Ama eskiden bu tez bugünkü gibi bazı partileri (dolayısıyla siyasal alternatifleri) açıkça eleştiren bir yaklaşım içinde sunulmuyordu. Bu yapılmakla genel politik durumun eskisinden farklı bir gözle değerlendirildiği anlaşılıyor. Konuşmaların CHP içindeki çatışmaların alevlendiği bir dönemde yapılması da gözönüne alınırsa, Korutürk'ün mesajının içeriği

ve üzerine oturtulduğu temel tercihler ortaya çıkar.

Politik bunalımın kesin siyasal tercihler gerektirecek şekilde ilerlemesine bir yerde engel olunmak isteniyor. Bu, ya bir AP-CHP işbirliğiyle ya da eğer sözü edilen partiler bu yola girmezlerse partiler dışı bir yolla gerçekleştirilmelidir. Korutürk'ün konuşması bu son çözüme kamuoyu oluşturmanın kapısını da açmaktadır.

MSP ve MHP'yi açıkça devre dışı bırakan bu durumda, Gaziantep'de meydana gelen olaylar bu iki parti tarafından özellikle Korutürk'ü hedefler bir tarzda kullanılmak istendiyse, nedeni budur. Olayın Kızıldere'den bu yana görülen en kanlı katliam haline getirilmesine adeta gayret edildi. Bu olayda ölenlerin ait olduğu fraksiyon, seçtiği «devrim yolu» anlayışı açısından eleştirilebilir. Ama Gaziantep olayı bu «devrim yolu»nun uygulanmaya çalışılmasıyla meydana gelmedi. Polisin yakalamak istediği kişilerin hiçbir şey yapmadan teslim olsalardı bile sırf ellerindeki silâhlar yüzünden bile hayli ağır cezalara çarptırılırdı. Bu durumda olan kişilerin başvuracağı kurtulma yolu denenince olay hızla büyüyor. Sonuç; altı ölü ve daha fazla yaralı.

Olaydan hem ülkedeki gerilimi MC kampı lehine yükseltmek, hem de özel olarak MHP ve MSP'nin «haklı»lığını kanıtlamak için yararlanıldı. Gaziantep gibi öteden beri «sol»un faal olduğu bir yerde geniş operasyonlara girişme gereksesi olması da, yan ama etkili bir sonuç oldu.

Fakat Gaziantep olayları etrafında koparılan fırtına, MSP ve MHP'yi dışta bırakan genel tercihler yelpazesini değiştirmeye yetmedi. Bu genel tercihler üzerinde görüş birliği olan çevreler ve özellikle büyük sermaye, politik bunalımdan çıkışın yolunu «radikal sağ» politik çözümler yoluyla değil, yönetim biçimi değişikliğiyle bulmaya kararlı olduğunu gösteriyor. AP-CHP işbirliğinin gerilimi kaldırmayan, ama yumuşatan bir geçiş dönemi üzerinde anlaşmaları ile 1977 seçimlerine varmak ilk yol. Eğer bu olmaz-

sa veya erken seçimi gerektiren bir MC bölünmesi de gerçekleşmezse, giderek derinleşen bunalımı «etkili çevreler»iyle yürürlüğe konacak «en sağ ve sol»a karşı bir otoriter rejimle çözüme yolu gözükecektir. Egemen sınıfların bugünkü tercihler dizisinde faşizm değil ama işte bu son alternatif vardır.

Bu alternatifin de baskı, yasaklamalar vs. gibi metodlar açısından faşizmle eş tutulabileceği ileri sürülebilir. Ama bu görüşün dar ve yüzeysel bir yaklaşımın ürünü olduğunu söyleyeceğiz. Bu yargımızın daha ayrıntılı gerekçelerini çok önceden de açıklamamıza rağmen, bu sayımızda da özel olarak faşizm ve diktatörlük üzerine olan yazı, büyük ölçüde bu yaklaşımın yeniden eleştirisine aittir.

Varolan bunalımın «sağ» kutbunu ve kendini merkez gören kesimini incelemeye çalıştık. Daha önce de işaret ettiğimiz gibi «sol» kutupta da «sağ»dakine benzer gelişmeler olmaktadır.

CHP içinde, parti sözcülerince «hizmet yarışı» olarak adlandırılmaya çalışılan iç çatışmada taraflar, bugüne kadar niçin ayrıldıklarının açık seçik bir açıklamasını yapmamaya özen gösterdiler. Daha sonra sözünü edeceğimiz CHP Gençlik Kolları raporunda, grupların sol sayılanının açıkça partinin siyasal çizgisi dışında bir anlayışa sahip olduğu ileri sürüldü. CHP Gençlik Kolları yöneticilerinin parti yönetimini elde tutan «sağ» grubun izinde olduğu biliniyor. Şu anda «sağ» ile «orta» denilebilecek gruplar arasındadır çatışma. «Sol» grup bu çatışmada bazen «orta»nın yanında yer alıyor, ama genellikle «tarafsız»mış, «çatışma dışı»ymış gibi gözükme çalışıyor. CHP'nin son kurultayında bu «sol» grubun şimdi ayrılan gruplarca yönetim dışı bırakıldığını bilerek, yaklaşan kurultaya yıpranmamış halde girmeyi amaçladığı öne sürülebilir.

CHP'deki bu olayların hangi politik çizgilerin açığa çıkması sonucunu vereceğini kesinlikle söyleyebilmek için yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak ülkemiz siyasal yelpazesinde Batı'nın Sosyal Demokrat partilerine benzer bir yer tutan

bu partinin, bunalım anlarında Sosyal Demokrat partilerde uç vermesi kural olan farklı çizgilere ayrışacağını düşünmek doğru olur. Bu bakımdan şimdi «hizmet yarışı» yapan iki grubun (orta ve sağ), AP ve CHP'nin birlikte oluşturacakları siyasal çözüm biçimi üzerinde anlaşamadıklarını ileri sürebiliriz. Egemen sınıfların, daha önce «etkili çevreler»ce de paylaşıldığını söylediğimiz bu «demokratik» çözüm paketi, iki alternatife yer verir. İki AP'nin kendi sağına CHP'nin de kendi soluna karşı tavır almasına dayanıyor. Bu son üç yılın eskimeyen formülüdür. Bu formül, eğer «merkez»de böyle bir blok oluşturulabilse giderek «uç»lara meyleden politik gerilimin azalacağını hesaplıyor. İkinci formül, AP'nin «sağ»ındaki ortaklarından ayrılmasını, böylece onlara karşı tavır göstermesini ama CHP için —kendi solundakilere— buna benzer bir davranışı öngörmeyen yol.

İkinci yolun «orta»cı kesimlere uygun olduğu söylenmelidir. Bu yolun odağında AP'nin diğer MC partilerine göre daha liberal olduğu bilinerek CHP solundaki demokratik sosyalist parti ve kuruluşları da içeren —Batı örneği— bir «demokrasi» platformu oluşturmak düşüncesi var. Belirtelim ki kaba hatlarıyla özetlediğimiz her iki formül de çeşitli politik «incelik»lerle zenginleştirilmiş olmalıdır. Bunları bilemeyiz. Ama sanırız —inceliklerin bu politika anlayışlarında ne anlama geldiğini bilerek— ikinci formül, birinciye göre bu konuda daha zengin ve ustalıkla gözükmektedir.

Varolan bunalımın kesin çözümlere doğru ilerleyen süreci, aynı zamanda halen geçerli «demokratik düzen»in, bilinen kanallarını geçersiz hale getiriyor. Sağ ve sol «uç»ların politik alanı giderek belirler duruma gelmesinin bir yorumu da böyle. Bu iki «uç» köklü programlara sahip. Bunların yanında «merkez»de, sorununu «yönetim sorunu» çerçevesinde gören otoriter bir eğilim gelişiyor.

Bu uç eğilim, «demokrasi» dışı bulunarak engellenmek isteniyor. «Merkez»deki otoriter yönetim eğilimi, kendini gerçekleştirme kolaylığı içinde «koşulla-

rın kendiliğinden olgunlaşması»nı bekleyecektir. Diğer iki uç, kendi koşullarını kendileri yaratır.

O halde «demokrasi»yi korumak demek bu üç eğilime karşı etkili barajlar kurmakla mümkün. İşlerliği olan bir parlamento, çoktandır işlevini yerine getirmeyen bu organ, ancak iki büyük partinin ortak katkısıyla yeniden «itibar» kazanabilir. Merkezdeki otoriter eğilime karşı görünür ilk tedbir bu olmalıdır.

Ancak asıl önemli olan «uç»lara karşı tedbirlerdir. Sağ «uç»lar hem parlamento içinde oluşlarıyla hem de geçen dönemde yaptıkları ataklar sonucu, yeni bir hamleye hemen başlayamayacak durumdadırlar.

Sol «uç»a karşı tedbir önem kazanıyor. 1973'den bu yana politik akışkanlığın sola doğru olduğu açıkça görüldüğüne göre bu tedbirin alınması özellikle dikkat isteyen bir iş.

Sanırız CHP'nin AP içinde sondajları var. Bu yoklamaların sonucu, CHP'nin kendi soluna açık bir çizgi çekmesinin istendiği doğrultusunda olmalıdır.

Ancak CHP'nin «orta»cılarını bunu kabul edemezler. Nedeni açık. CHP kendi soluna çizgi çekmekle kendisini en kolay yıpratıcı silâhı sağlamış olur. Çünkü CHP'yi güçlendiren toplumsal muhalefet, CHP ve sosyalizmi özdeşleştirme noktasında. Eğer bu çizgi çekilirse sola eğilimli toplumsal muhalefet sosyalizm ve CHP alternatiflerinden birini seçmek durumunda kalacak. Asıl dinamizmi yaratan unsurların dışlanması, en azından 1977 seçimleri üzerindeki hesabı bozar.

CHP «orta»cılarını «demokrasi» ölçütünü koyarak kendi solunun sınırını çiziyor. Bu yapılmakla, genel sloganın yine büyük ölçüde CHP etiketli kalması, dolayısıyla «sola akış»ın yine bu partiye eksiksiz kanalize edilmesi mümkün olabiliyor. Bundan da önemlisi, sosyalist hareketin içinde konulan bu çizgi ile, CHP ve sosyalistler arasında olması gereken ayrımı, sosyalistler arası bir ayrım haline getiriyor. Sosyalistler birbirleri ile, çekişebilir. Eğer «demokrasi» gibi bir ölçüt, sosyalist hareket içinde hayli kesin-

ayrım çizgilerinin oluşmasına yol açacaksa, CHP bu ayrımın kendine dönük yanının varlığını *resmen* de onaylamaya hazırdır.

Zaten bu ayrıma uyarlı iç mücadele sosyalistler arasında epeydir başlamıştı. Saflar birçok yerde belirginleşmiş durumda. Ama bu safların belirginleşmesi ile birlikte saf-ıçi mücadeleler gündeme giriyor. Bu da ayrı bir olgu. Ama sosyalist hareketimizin haldeki durumundan ayrı düşünülemezine göre bu yazı içinde ele alınması gerekiyor. Çünkü bir anlamda bugün süren sosyalistler arası tartışmanın pek de ikincil olmayan bir sorunu bu.

O halde «orta»cı politikacılar, CHP solundaki alanda belirgin bir politik alternatif bulunmasını önlemek için, «sol»un bu kesimi içinde «demokrasi»den yana olanlarla sürdürdüğü ilişkileri bozmak istememektedir. AP ile ittifak bu koşul olmalıdır.

«Sağ» denen grup demokratik sosyalistlerle ittifaka önem vermez gözüküyor. Ama dikkat edilirse onun amacı bu ittifakın fizik varlığını CHP çatısı altına almaya yönelik. Yani CHP dışındaki siyasal örgütleri resmen onamayıp, bu örgütlerin etki alanlarını ele geçirmek. Bunu yaparken de onlara güç sağlayan oluşumları CHP potasında biçimlendirmek.

Hayli —yani olağan Sosyal Demokrat anlayıştan fazla— eklektik olmasına rağmen bu anlayışın atak bir yanı var. Nitekim şu yukarıdan beri anlattığımız CHP içi çatışmalara karşı birdenbire bazı sosyalist kuruluşları da açık tavır göstermeye iten CHP Gençlik Kolları raporunun bu özelliği ilgi çekici. Bu raporu hazırlayanlar sağ gruba mensup.

Bu raporda, CHP'nin sonuçta sosyalizmde billurlaşacak eğilimleri, kendi Sosyal Demokrat alanı içinde tutabilmek için ne yapılması gerektiği araştırılıyor ve bazı öneriler getiriliyor. Raporun bize asıl önemli yanı bu. Yani sosyalizme karşı toplumsal-politik tutarlı bir programla çıkmak teşebbüsü. CHP programının, toplumsal muhalefetin hayli gerisinde kaldığı, bunun da ötesinde, genel

anlayışla giderek kapitalizmin kesin belirleyici hale geldiği bu dönemin gerisinde olduğu biliniyor. Rapor, CHP'yi bu eksikliklerinden arınmış, günümüzün Sosyal Demokrat partileri düzeyine getirme çabasının ürünü. «Orta»cılarla farkı, Sosyal Demokratlar arası nüanslara indirgenebilir. Örneğin, rapor sosyalistlere tavır almak konusunda Alman Sosyal Demokratlarının havasında ise, «orta»cılar İskandinav tipi bir Sosyal Demokrat anlayışa yatkındırlar.

Raporun asıl önemli yanı buydu. Ama tepkiler çok daha değişik oldu.

Bizim burada üzerinde duracağımız özellikle sosyalist taraftan gelen tepkiler.

Rapor, Türkiye sosyalist hareketinin de kendince bir analizini yapmış. Gürültü bundan dolayı koptu. Burada birçok parti ve kuruluş hakkında, CHP ölçülerince kuşku uyandırıcı sayılan ifadeler kullanılmıştı. Gizli TKP yanlısı olmak, Sovyetologluk vs. gibi. Maocu, anarşist gibi tanımlananlar yanında «çinde en çok polis olan» gruplardan da bahsediliyordu.

Raporun bu yargılarına tepki göstermeyi anlıyoruz. Ama raporu hazırlayanların bu yargılarının sanki CHP anlayışıyla büyük çelişkisi varmış gibi, olayı «MIT raporu» diye nitelenmek yersiz, anlamsız bir tepki.

Bunu söylemekle CHP'yi suçluyor değiliz. CHP'nin sosyalist parti ve gruplar hakkındaki bu tipten yargıları son derece doğal. Yapısı gereği bu böyle. Eğer CHP'yi «Sosyal-Demokrat» diye niteliyorsak zaten bu tip yargılarının varolacağını bilerek yapıyoruz bunu.

Raporun «provokasyon» amacını güttüğü söylendi. Bunun gerekçesi de CHP'nin resmen diyebileceğimiz bir tarzda varlıklarını tanıdığı, ittifak ilişkisine benzer bir uygulama içinde olduğu TİP ve DİSK üzerine söylenenler. Bu sözlerin «ihbar» niteliğinde olduğu öne sürüldü, TİP ve DİSK tarafından.

Eğer bir «provokasyon»dan söz edilecekse, sanırız bunun mağdurları olarak seçilenler bu sosyalist kuruluşlar değil, asıl «orta»cılardır. «Orta»cıların varolan

politik bunalım konusunda daha uzun vadeli olan hesaplarında, bir sosyalist mihrak yaratmamak için, özünde sosyalistler içi ayrımı artırmaya yönelik olan ve bunun içinde bazı kuruluşlara daha fazla «meşruiyet» tanımaya yönelik bir stratejiyi benimsediklerine değinmiştik. «Sağ»ın paralelindeki rapor, fiili bir zorlamayla bu stratejinin temelindeki endişenin (sosyalist mihrak oluşmasının) ortadan kaldırılacağını savunuyor.

O halde CHP ile sosyalistlerin tümünün varolan durum içinde ilişkilerinin ne olabileceği konusuna somut bir veri sunan raporu, bu bağlamı içinde ele almak gerekir. Bunun ise her şeyden önce, kendisini, kendi potansiyel imkânlarını, ayırdedici çizgilerini ve tüm bunların bilhurlaşmış ifadesi olan sosyalist politik hedefini açıklıkla tesbit etmiş bir sosyalist hareketin tavrı olacağı ortadadır.

Bunlardan geniş ölçüde yoksun olduğumuzu işte bu rapora tepki esnasında gördük. Burada garip bir ittifak anlayışı sergilendi.

İttifak edenlerin birbirleri hakkında, ayrıldıkları şeyler hakkında görüş bildirmeleri, buna uyarlı çalışmaları, suçlanaca bir şeymiş gibi tepki gösteriliyor. İttifak belli bir amaç için bu amacın gerektirdiği eylem için yapılır. Bu eylemin gerçekleştirilmesine çalışılırken, ittifak içi unsurların diğer amaçlarına uyarlı çalışmaları ikincil gibi gözükmesine rağmen yine de sürer. İttifak ayrım yerlerinin hiç sözünü etmemek, unsurların sanki aynı işleri yapıp, aynı sözleri söylemeleri demekmiş gibi bir hava egemen. 1971 öncesinde MDD adına ittifak edilen «zümre» gücenmesin, kuşkulanasın diye neredeyse «sosyalizm» sözü yasak ediliyordu. Tıpkı buna benzer bir şekilde —eğer o dönemde de «zümre» bunun gibi bir şeyi açıkça ilân etseydi— adeta kırgınlık, serzeniş yüklü tepkiler gösterildi.

İttifaklar politikası üzerinde bunca derinliğine durmuş bir siyasal hareket adına sosyalist siyasal mücadele için alınan bu tavırlar, yanlış olduğu kadar, önemle üzerinde durulması gereken te-

mel sorunlarımızın olduğunun da bir işareti sayılmalıdır.

Türkiye'de hüküm sürmekte olan politik bunalımın haldeki durumunu, vardığı yeni bir evrenin ilk olguları ışığında incelemeye çalıştık. Bu inceleme derinleştirilebilir, burada bazılarında söz etmediğimiz gelişmeler de dahil edilerek böylece olaylara daha zengin bir perspektiften bakılması mümkün kılınır. Ama başlıca nirengi noktalarının gösterdiği sonuç, yazımızın başında da belirttiğimiz gibi politik bunalımın kesin çözümlere doğru ilerlediğidir. Bunalım bu anlamda derinleşiyor. Örneğin *Politika* gazetesinde Türkiye sanayicilerinin önde gelen sözcülerinden biri, Ertuğrul Soysal kendi açılardan sorunlarını anlatırken varolan siyasal alternatifleri nasıl değerlendirdiklerini açık açık söylüyor. Büyük sermaye için şu anda ve orta vadede henüz sözkonusu olmayan alternatiflere açık havası öylesine belirgin. Şu kadarını şimdiden söyleyebiliriz. Büyük sermaye otoriter yönetimlerin, diktaların ancak geçici tedbirler alabileceğini biliyor. Eğer 12 Mart'ın, Yunanistan deneyinin öğrettiği bir şey varsa bu. Bay Türkeş'in mukallit ve ilkel mantığına uyarlı faşizm alternatifi de bu haliyle kabul edilir gibi değil. Ama yükselen ve yükselişini bunca zor sorunlarına ve karmaşasına rağmen sosyalizme doğru eğilim göstererek belirlenen toplumsal muhalefetin *bu* niteliği, sermaye çevrelerini de faşizme götürür. Bu bakımdan faşizm alternatifi, bugünkü programı ve içeriğiyle değil, 1970'ler dünya ve Türkiye'sinin koşulları içinde düzenlenerek sahneye konulmak istenecektir. Türkeş'le temsil edilen faşizm, Türkiye'de ilk kez bu denli geniş biçimde etkisini gösteren sosyalist harekete tepki idi. Şimdi görünüşte daha bir karışık ve güçsüz gözükmesine rağmen dinmeyen dinamizmi ile Türkiye sosyalist hareketinin özgün bir çözüme varmasını getirecek olan evrenin içindeyiz.

Sosyalist hareket, kendi iç hesaplaşması yanında 1970'ler dünyasının ortaya koyduğu sosyalizme özgü sorunlarını da içeren çözüm çabasının kaçınılmaz çal-

kantıları içindedir. Bütün bunları tartışmamızın zorunlu olduğunu adeta emreden potansiyel imkânların, kendini şu ya da bu biçimde duyurduğu görülüyor.

Türkiye sosyalist hareketinin bu olgunluk aşamasına girişi bunun tam zıddında bir hareketi de doğurur. İşte sermaye çevrelerinin bütün öğeleri ile bugünün dünyasında tezgâhlamak isteyecekleri faşizm böyle bir şey olacaktır. Türkiye'le temsil edilen faşizm bu rolü üstlenemezdi. Özellikle MC bağlamı içine girişi ile en azından MHP Merkezinde temsil edilen eğilimin, bu saydığımız faşizmin kadrosu olma şansları kalmamıştır.

Eğer şu önümüzdeki dönemde MC'nin dağılması gibi bir ara gelişme olursa en büyük sarsıntılara sahne olacak olan parti MHP'dir. MHP'nin sözünü ettiğimiz türden faşizmi temsil eder parti olup olamayacağı, bu iç çatışmaların sonucunda belli olacaktır.

Her şey sosyalist hareketin kendi politik hedefini açıklıkla tesbit edebilmesine ve bu hedefle belirlenmiş misyonuna uyarlı yaratıcı bir çabanın tarihi öneminin kavranılmış olmasına bağlı.

Sosyalist hareket varolan bunalım içinde kesin bir politik çözüm olmakla kalmayıp bir toplumsal kurtuluş olduğunu geniş yığınlara ancak böyle gösterebilir. Bu ise geçici çözümlerden başka bir şey önermez durumdaki «sol» siyasal akımların, bu niteliğinin açığa çıkışıyla birlikte, yolu açılacak olan faşizmi altedeblecek tek sosyalist yoldur.

Bu sayımızda yer alan yazılardan ilki Nedim Gürsel'in yine Nâzım Hikmet'in şiiri üzerine olan bir incelemesi. 15. sayımızda «Rubailer»i konu edinen yazar,

bu kez Nâzım Hikmet'in «Tabahhur Suresi» ve «Alâmetler Suresi» şiirlerini «Kıyamet Sureleri» adı altında inceliyor.

15. sayımızda yayımladığımız «Küçük Burjuvalık» üzerine «deneme» oldukça geniş ilgi topladı. Bu ay içinde aldığımız bir mektuptan çıkan yazı bu tür konuların işlenmesinin önemini anlatır nitelikteydi. İsmi bilmediğimiz bu arkadaş, özellikle içinde yaşadığı öğrenci gençlik çevresinin sağlıklı bir eleştirisini ve alan içinde «devrimci olmak» kavramına dahil edilen değerlerin analizini yapmaya çalışıyor. Daha da olgunlaştırılabileceğine inandığımız, bu konudaki yaklaşımını olumlu bulduğumuz bu yazıyı yayımlıyoruz. Bu vesileyle bir kez daha aynı tür yazılara *Birlikim*'de yer verme amacımızı belirtmek isteriz.

Murat Belge, öteden beri sürdürdüğü ve özel olarak 12 Mart dönemiyle ilgili olan romanları konu alan incelemesinde bu kez Sevgi Soysal'ın *Şafak* romanını ele alıyor. Murat Belge'nin bu incelemelerinde konunun nasıl bir çerçeve içinde ele alındığını bilen okurlarımızın *Şafak*'la ilgili bu yazıyı da ilgiyle karşılayacaklarını umuyoruz.

Ömer Laçiner, Faşizm konusunu 4. ve 5. sayılarımızda yer alan yazılarında incelemişti. Bu kez konunun özel önem taşıyan yanlarını, faşizmin özgünlüğü ve «kitle desteği» sorununu ele alıyor. Gelecek sayımızda da konunun geri bıraktırmış ülkeler çerçevesinde incelenmesi ile ilgili bölümünü yayımlayacağız.

Gelecek sayımızın Eylül ayı başında çıkaracağını okurlarımıza duyuruyoruz.

Birlikim